

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و ممبوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

PB - 02955

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه الغدیر
پایان نامه سطح (۲) (کارشناسی)

عنوان:

مفهوم شناسی «غلو» در آیات و روایات

استاد راهنمای:

خانم فریبا شهیدی فر

محقق:

نفیسه ابوالحسنی

تاریخ دفاع:

۸۵ زمستان

آدرس: قم، بلوار کدپایان نامه: شماره ۸، پلاک ۱۲

تقدیم به :

بزرگ پیام آور وحی ، برترین و محبوب ترین نگار هستی ، او که در هر پگاه ، نسیم عطر آگین و

روح بخش رافت و رحمتش از پایگاه توحید می ورزد و جان جهانیان را معتبر می سازد به :

حضرت ختمی مرقت ، رسول اکرم ﷺ

و

خاندان پاک و مطهرش که همتای قرآن و تعالی گاه آن در گفتار و کردارند و قاسی به

ایشان ما را به ساحل امن هدایت رهنمون می گرداند .

خصوصاً :

منجی عالم بشریت ، یادگار زهرای اطهر (سلام الله علیها)

حضرت بقیه الله الاعظم (عج الله تعالی فرجه الشیرین)

که مراد دل ، ز تماشای باع عالم ، جن دیدار روی مهش نیست .

و من الله توفیق

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

تشکر و سپاس :

سپاس خدای جهان آفرین را، که به فیض خورشید نبوت و در پرتو احتران امامت، کانون دل مارا به انوار دانش منور فرمود تا کام عطشناک خود را از جرمهای سرچشمه‌ی دانایی و علم سیراپ سازیم.
پسوردگار رنوفی که بمن، منت تهداد تا از نسیم جان فنای کلام الهی ببره مند گرد و روح خود را با انوار تابناک و حی آسمانی صیقل دهم.

به مصدق (شکر المخلوق کشکر الغالق) لازم می‌دانم از تمام عنزه‌انی که در طول این رساله مرا یاری رسانند تشکر و قدردانی کنم، از جمله:

”پدر و مادر دلسوزم“، که همیشه خود را مدیون حمایت و محبت ایشان می‌دانم.

”همسر مهریاتم“، که کمک‌های او در این راه، ستودنی و غیر قابل وصف است.

”استاد گرامی ام“، سرکار خانم شهیدی فر که از راهنمایی‌های ایشان در این پایان نامه ببره‌های فراوان بردم.

”مدیریت حوزه‌ی الغدیر و معاونین“ که محبت را در حق به نهایت رسانند.

واز تمام مراکن پژوهشی، که مرا در تدوین این اثر همیاری کرده‌اند:

مرکز آموزشی پژوهشی فرق و مذاهب اسلامی، کتابخانه‌ی تخصصی تفسیر و علوم قرآنی،
کتابخانه‌ی تخصصی تاریخ اسلام و ایران، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (ره) و کتابخانه‌ی مجلس شورای اسلامی.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بیانیه

پیوست شماره ۸

تحقيق پایانی با موضوع: نمودار خانم فریده شیرازی فخر

که توسط پژوهشگر محترم سرکار خانم: نسریه ابوالحسنی

برای دریافت دانشنامه سطح ۲ (کارشناسی) تدوین شده است، توسط هیأت داوران مورد ارزیابی

قرار گرفته و در تاریخ ۱۳۸۵ / ۱۱ / ۳۰، با کسب رتبه کاری

پذیرفته شده است.

استاد راهنما: سیدوار خانم فریده شیرازی فخر

استاد داور: حجت‌الاسلام واللهم ربِّ العالمين

مدرسه علمیه: النصر

شهرستان: قم

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پیوست شماره ۲

بیانیه

گزارش جلسه دفاعیه تحقیق پایانی

مدرسۀ علمیه: الحدائق شناسه: ۱۳۵۳ شهرستان: نهالن استان: نهالن

مشخصات محل:

نام و نام خانوادگی: سید احمد اکبری شماره طلبکی: ۱۰۴ نام پدر: علی
 من بدانم موضع تحقیق: شنی شنگی خلو «جای خوبی» تاریخ دفاعیه: ۱۳۹۵ تحقیق برقرار
 من بدانم

خلاصه گزارش:

جلسه دفاعیه در ساعت: ۱۶ روز: چهارم مورخ: ۱۰ بهمن ۱۴۰۵ با حضور(میات علودان با نگر نام و سمت): جعفر احمدی - امیر کاظمی - مصطفی احمدی - احمد حسینی استاد راهنمای

(میهمانان جلسه): دکتر مدرسۀ عادل، مژده حسن زاده

در محل: سازمان انتظامی مدرسۀ بروکزار شد و محقق به مدت: ۲۰ دقیقه) از تحقیق خود دفاع و

موفق به کسب امتیازات زیر شد:

روزیت مفروقات توسط محقق	
(حداکثر ۷ امتیاز)	
۲	
۱۹,۱۶	امتیازات
۱۹,۲۵	نمره نهایی

ردیف	متوجه	امتیاز به دست آمده در هر مهاره		
		استاد راهنمای	استاد ارزیاب	نایاب مفروقات مدرسۀ
۱	مدرسۀ متوجه	۱۰	۹	۱۰
۲	مدرسۀ نایاب	۳,۵	۳,۰	۲
۳	گهیت مطلع	۴	۳,۰	۲

نام و نام خانوادگی نماینده شورای مدرسۀ
زهرا امیر
امضاء

نام و نام خانوادگی استاد لریزیاب

امضاء

امضاء

آدرس: قم، بلوار شهید مقتولی، گوچه شماره ۸، آدرس

در طول تاریخ اسلام، تشیع، همانند رهبران پاک و معصوم خود، آماج ستم‌ها و دچار مظلومیت‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بوده است. مراد از مظلومیت فرهنگی آن است که برای تخریب چهره‌ی تشیع، عقایدی جعلی و خرافی را بدان نسبت داده اند تا این مذهب را در چشم توده‌ی مردم سست و بی‌ارزش جلوه دهند.

از آن جا که نتیجه این ظلم فرهنگی، معرفی کردن مذهب شیعه به عنوان مذهبی خرافی و باطل است، شناساندن چهره‌ی واقعی «غالیان»، که در بسیاری از موارد نه به عنوان دشمنان دانا و نه دوستان ناآگاه، قصد نابودی شیعه و کل اسلام را داشته اند ضروری به نظر می‌رسد. در راستای ضرورت یاد شده وجهت روشن شدن بیشتر مطلب، این پژوهش با عنوان: «مفهوم شناسی در آیات و روایات»، اهدافی چون: «عرضه‌ی مفهوم لغوی و اصطلاحی غلو»، «مفهوم غلو در آیات و روایات»، «تبیین آراء غالیان و نقد و بررسی و تحلیل آن عقاید» و «ارائه‌ی مفهوم واقعی مودت اهل بیت (علیهم السلام)» را دنبال می‌کند. وجهت پاسخ‌گویی به اهداف مورد نظر، مطالب در سه بخش گنجانده شده است که در بخش «کلیات»، به بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی «غلو» (کلیدوازه)، ضرورت و اهداف تحقیق، پیشینه، فرضیه و سوالات تحقیق و... پرداخته شده است. در بخش دوم: مفهوم غلو در آیات قرآن کریم (غلو به معنای عام) به مدد آیات نورانی این کتاب شریف و تفاسیر شیعه و سنی استخراج و ارائه گردیده است. در بخش سوم نیز «آراء و عقاید غالیان» و موضع اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) در مواجهه با این عقاید گردآوری گردیده است و در پایان به بررسی مفهوم واقعی «مودت اهل بیت (علیهم السلام)» با استناد به آیات و روایات پرداخته شده است. در این پایان نامه از سه دسته از منابع یاری گرفته شده است:

دسته‌ای از منابع، «تفسیر و متابع روایی» می‌باشد که نقش بسیار مهمی در روشن کردن کلام الهی و موضع اهل بیت (علیهم السلام) ایفا می‌کنند. از میان تفاسیر شیعه از: تفسیر البرهان، تفسیر المیزان، تفسیر نور آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲ الشقین و مجمع البيان و.... بهره گرفته شده است.

هم چنین جهت آشنایی با نظرات اهل سنت از تفاسیری چون، کشاف، کبیر، ابن کثیر و... استفاده شده است.

دسته‌ی دوم: «کتب ملل و نحل و رجالی» است از منابع ملل و نحل: «الملل والنحل شهرستانی»، «الفرق بين الفرق»، «فرق الشيعة» و.... و از میان منابع رجالی: «اختیار معرفه الرجال» و «رجال کشی» و.... مورد استفاده قرار گرفته است.

دسته‌ی سوم: منابع مربوط به یهود و نصاری و شامل «تورات و انجیل» می‌باشد که در بخش دوم جهت تطبیق با آیات قرآن به کار گرفته شده است. علت استفاده از این منابع، علاوه بر اصالت و قدامت آنها، استخراج مطالب و پاسخ‌گویی به افکار و شباهات موجود در بحث می‌باشد.

در نهایت مطالب با استفاده از روش کتابخانه‌ای تهیه و در حد توان علمی پژوهشگر تنظیم و تحلیل شده است. قابل توجه است که تقسیم و نامگذاری غلو به عام (غلو در مورد انبیاء (علیهم السلام)، حضرت مریم (سلام الله علیها)، جن، ملائکه و یهود و نصاری که در آیات قرآن آمده) و خاص (غلو درباره‌ی اهل بیت (علیهم السلام)، به پیروی از منبع دیگری صورت نگرفته و صرفاً به رأی و اجتهاد پژوهشگر بر می‌گردد.

البته قابل ذکر است که با استناد به مطالب منابع گوناگون، دایره غلو بسیار وسیع است [آیات قرآن کریم] یعنی غلو شوندگان آعم از موجودات زنده و اشیاء [ستارگان، ماه، خورشید و....] می‌باشند. پس لازم است توجه گردد که مراد از غلو در این پژوهش غلو مربوط به موجودات زنده است و تحقیق در مورد غلو اشیاء دیگر نیازمند مجالی بیشتر است.

کلید واژه‌ها: غلو (غلاه) - انبیاء (علیهم السلام) - ائمه (علیهم السلام) - ملائکه - جن - یهود و نصاری - تفویض - تناسخ - رجعت - مودت - تثلیث.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

﴿فهرست مطالب﴾

عنوان	صفحه
تقدیم	الف
تقدیر و تشکر	ب
چکیده	ج
فهرست مطالب	۰
بخش اول : کلیات	۱
مقدمه	۴
۱- تعریف و تبیین موضوع	۴
الف) تعریف لغوی « غلو »	۴
ب) تعریف اصطلاحی « غلو »	۵
۱- غلو در علم فرقه شناسی	۵
۲- غلو در علم کلام و رجال شیعه	۶
۳- غلو در ادبیات	۷
۱-۱- ضرورت و اهداف تحقیق	۹
۱-۲- پیشینه تحقیق	۱۱
۱-۳- پرسش های تحقیق «فرضیات»	۱۴
۱-۴- روش تحقیق	۱۵
بخش دوم : مفهوم شناسی « غلو » در آیات (غلو عام)	۱۶
مقدمه	۱۸
۲-۱- غلو عام	۱۸

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲
الف) غلو انسانهای معصوم در قرآن

صفحه

عناوین

۱۸	غلو نسبت به حضرت عزیر (علیه السلام)
۲۳	غلو نسبت به حضرت عیسی (علیه السلام)
۲۸	دیدگاه قرآن درباره مکتوبات انجیل
۳۱	نفی الله بودن مسیح (علیه السلام) در کلام الهی
۴۴	اوصاف عیسی (علیه السلام) در قرآن کریم
۴۴	۱- عبدالله (بنده خدا)
۴۵	۲- رسول
۴۶	۳- روح الله
۴۷	۴- کلمه الله
۴۸	۵- بشارت دهنده پیامبر خاتم
۴۹	۶- تشییه خلقت عیسی به آدم (علیهم السلام)
۵۰	۷- صاحب معجزه
۵۴	غلو نسبت به حضرت مریم (سلام الله علیها)
۵۲	غلو نسبت به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)
۶۳	ساحت مقدس پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله و سلم) و نفی غلو
۶۸	ب) غلو نسبت به ملائکه
۶۸	۱- دختران خدا
۷۴	۲- معبدیت ملائکه
۷۸	ج) غلو نسبت به جن
۸۲	د) غلو درباره انسانهای عادی (یهود و نصاری)

بخش سوم : بررسی عقاید غالیان (غلو خاص) تهدید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

صفحه	عنوان
۹۱	مقدمه
۹۲	سیمای اهل بیت علیهم السلام در روایات
۹۶	۳-۲- بررسی عقاید غالیان
	● عقاید مختص غلات
۹۶	۱- اعتقاد به الوهیت و خدایی ائمه (علیهم السلام) و اشخاص دیگر
۹۷	۲- اعتقاد به نبوت ائمه (علیهم السلام) یا افراد دیگر
۹۸	۳- عقیده به حلول
۱۰۰	۴- عقیده به تناسخ
۱۰۲	۵- عقیده به تشبیه
۱۰۴	۶- عقیده به تفویض
	● عقاید مشترک بین غلات و شیعه
۱۰۶	۱- عقیده وصایت و جانشینی حضرت علی (علیه السلام)
۱۰۷	۲- اعتقاد به مهندویت
۱۰۸	۳- اعتقاد به رجعت
۱۰۹	الف) ماجرای هفتاد نفر از اصحاب حضرت موسی (علیه السلام)
۱۱۰	ب) معنای رجعت از نظر غلات
۱۱۱	ج) اهداف غلات از مطرح کردن مسأله رجعت
۱۱۲	۴- اعتقاد به تاویل
۱۱۳	۳-۲- بررسی علل و انگیزه های غالی گری
۱۱۴	۱- جهل و ناآگاهی
۱۲	۲- دوست داشتن زیاد

موزه معارف اسلامی امام رضا(ع)

صفحه	عناوین
۱۱۵	۳- بازشن راه بی بندو باری و اباوه گری
۱۱۵	۴- زنده کردن روح امید در میان پیروان خود
۱۱۵	۵- واکنش درباره خوارج و نواصب
۱۱۷	۴-۳- تاثیرات غلات بر تاریخ تشیع (نتیجه گیری)
۱۱۷	۱- غلات و تخریب وجهه ائمه (علیهم السلام)
۱۱۸	۲- غلات و تخریب وجهه اصحاب ائمه
۱۲۰	۳- غلات و مشوه ساختن چهره قیام های شیعی
۱۲۶	انتقادات و پیشنهادات
۱۲۷	ضمیمه (افسانه عبدالله بن سیا)
۱۲۸	منابع و مأخذ

موزه معارف اسلامی امام رضا (ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، گوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بخش اول:

کلیات

موسسه معارف اسلامی امام رضا(ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی : info@Maaref.ir وبسایت : www.Maaref.ir

مقدمه :

آخرین سفیر الهی ، آن گاه که به دستور حق ، نخستین پیغام آسمانیش را علی ساخت ، چنین

ندا برآورد که : « قولوا لآلہ الا اللہ تفلحوا » ...

سال ها بعد ، آن زمان که وجود نازنیش ، در آخرین حج خویش ، خبر از هنگامه‌ی سفر

می داد ، در اجتماعی که نزدش گردآمده بودند بشریت را چنین رهنمون فرمود که :

« انى تارك فىكم التقلين كتاب الله و عترى اهل يتي فانهما لن يفترقا حتى يردا على الحوض...»^۱

همان‌مان در میان شما دو میراث گران بها به یادگار می گذارم : کتاب خدا و عترتم اهل یست (سلام به طیها) .

این دو ، هرگز از هم جدا نمی شوند تا در کنار حوض کوثر بر من وارد شوند ...

آری به قاطعیت می توان گفت : « این دو یادگار ، هریک ، نیمی از صدی بودند که در آسمانی

« توحید » را حفظت می کردند . همان توحیدی که پیام تمام رسولان بود : « لَقَدْ بُعثْتُنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولاً

ان أَعْبُدُو اللَّهَ وَاجْتَبِو الظَّاغُوتَ ...»^۲ همان توحیدی که نازنین ترین وجودهای عالم برای اعتلاش پر پر

شدند .

اما صد حیف ، که با عروج پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به ملکوت اعلی ، « تقلین » غریب و مظلوم

گشتند . دستگاههای جور ، همپای سعی در تحریف معانی قرآن ، در طول تاریخ با توطئه ها و نقشه های

بسیار به کمرنگ کردن حضور جانشینان معصوم پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در بین امت پرداخته و تلاش

۱- عبد‌الحسین احمد الامینی / الغدیر فی الكتاب والسنّة والعقل / ج ۱/۱۰ / مرکز الغدیر للدراسات الإسلامية / قم ۱۴۱۷ / ص ۹۸ / آثر محمد بن عیسی بن سوره / سن الترمذی / مصطفی محمد حسین النبی / ج ۵ / دارالحدیث / قاهره ۱۴۱۹ / ص ۵۷۹ . این حدیث به الفاظ گوشاگون در کتب واورد شده است همانند ... کتاب الله و عتری ، لذکر کم الله فی لحل یعنی ، لذکر کم الله فی اهل یعنی ، لذکر کم الله فی اهل یعنی (عبدالله بن عبلاء حمن بن القفل بن بهرام التارمی / سن الدارمی / مصطفی ادبی بغا / ج ۲ / دارالقلم / دمشق ۱۴۱۷ / ص ۱۶۹۰)

کردند مردم را از این وسایط فیض جدا سازند . زیرا عترت نبوی (صلی الله علیه و آله و سلم) ، « قرآن ناطق » و « گنجینه علم الهی » به شمار می رفتند و این با مطامع و منافع مادی دنیا پرستان حاکم منافات داشت . « تفریط و تقصیر » قدرتهای حاکم در حق اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) واکنش « افراطی » ای به همراه داشت که همان « غلو » در حق آن بزرگواران بود و این گروه نیز - که چه بسا حکومتهای جور در ایجاد یادست کم تقویت آن ها بی تأثیر نبودند - با افکار باطل خویش به غربت و مهجوریت ائمه (علیهم السلام) در میان جامعه دامن زدند ، تا آن جا که امام صادق (علیه السلام) بیزاری خود را از این گروه چنین ییان می فرماید : « يا سدیر ! سمعی و بصری و بشری و لحمی و دمی و شعری من هولاء براء و برئ الله منهم ». ای سدیر ! گوشم ، چشمم ، تنم ، گوشتم ، خونم و مویم از ایشان بیزار است و خداوند نیز از ایشان بیزار است .

غالیان ، به دلیل عدم هضم مقامات و معارف بلند ائمه ای اطهار (علیهم السلام) که خود ناشی از عدم معرفت نسبت به آنان است ، راه « غلو » در پیش گرفته و به زعم باطل خویش ، امامان (علیهم السلام) را به جای خداوند یا در مقام پیامبری نشانده اند . مخدوش شدن اصل اصیل و اساسی دین - توحید - سرسوزنی محل مذاهنه نیست چنانکه مخدوش شدن رخسار پاک و تابنده ای اهل بیت (علیهم السلام) که متولیان تبیین معالم دین و ظرائف توحیدند - هرگز قابل اغماض نمی باشد .

در این میان ، آن چه وجود پلید غلات را زیانبار می سازد انتساب دروغینی است که ایشان نسبت به اهل بیت (علیهم السلام) ادعا می نمودند و همین فاجعه در طول تاریخ ، یکی از علل مهجوریت اهل بیت (علیهم السلام) در جهان بوده است ؛ تا آن جا که امروزه ، بسیاری ، شیعیان را با عقاید شرک آمیز و الحادی غلات می شناسند ! تذکر این نکته لازم است که در کنار سم پاشی عقیدتی غلات گروهی دیگر موسوم به قالیان یا مقصران - راه تفریط را برگزیده و به علت جهل یا غرض ورزی به انکار مقامات اهل بیت

^۱ - محمدبن یعقوب بن اسحاق الکلینی الرازی / اصول کافی / محمدباقر کمره ای / ج ۲ / انتشارات اسوه (بی جا) / ۱۳۷۲ / ص